

T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
Amerika Genel Müdür Yardımcılığı

Sayı : 026.21/2003/ALGY/243701
Konu : Soru Önergesi

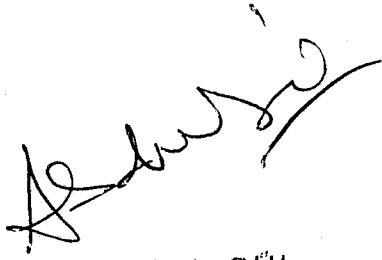
16.06.2003

T.C. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİNE
(Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı)

İlgi: 02.06.2003 tarihli ve A.01.0.GNS0.10.00.02-7/650-1827/7439 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazıları ekinde bir örneği sunulan önergedeki sorulara ilişkin yanıtlarımız ilişikte iki nüsha olarak takdim kılınmıştır.

Saygılarımla arz ederim.

Abdullah GÜL
Dışışleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

1- Malumları olduğu üzere, Irak'ta 14 Temmuz 1958 tarihinde meydana gelen askeri ihtilal bağlamında Bağdat Paketi'nin (CENTO) durumunu ele almak için Irak hariç Pakt üyeleri ile ABD'nin Dışişleri Bakanları, 28-29 Temmuz 1958 tarihinde Londra'da bir toplantı düzenlemişlerdir. Bu toplantı neticesinde yayınlanan ortak deklarasyonun 4üncü maddesi Pakt üyeleri ile ABD arasında güvenlik ve savunma amaçlı özel anlaşmalar imzalanabilmesini öngörmekteydi. Nitekim, bu hüküm tahtında, ABD ile Ankara'da 5 Mart 1959 tarihinde bir güvenlik ve savunma işbirliği anlaşması akdedilmiştir. Anılan anlaşma 9 Mayıs 1960 günü TBMM tarafından onaylanmıştır. Anlaşmanın 6ncı maddesinde "Bu Anlaşma imza tarihinden itibaren mer'iyete girecek ve iki Hükümetten birinin diğerine, Anlaşmaya son vermek hususundaki niyetini bildiren yazılı ihbarın alınmasından itibaren bir yıl daha mer'iyette kalacaktır." hükmü yer almaktadır. Bilindiği gibi Türkiye, bu anlaşmaya vücut veren ve giriş kısmında atıfta bulunulan CENTO'dan 16 Mart 1979 tarihinde ayrılmıştır.

Esasen, Türkiye ile ABD'nin NATO bağlamındaki ittifakı, ülkelerin birbirlerine karşı savunma yükümlülükleri getiren bir düzenlemedir. 4 Nisan 1949 tarihinde imza edilen ve Türkiye'nin de 18 Şubat 1952 tarihinde katıldığı, NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5inci maddesinde "Taraflar, içlerinden birine veya birkaçına karşı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da vaki olacak silahlı bir tecavüzün bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz addedilmesi ve binnetice Taraflardan her birinin, böyle bir tecavüzün vukuu halinde, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51 inci maddesiyle tanınan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği yeniden tesisi ve temin için, silahlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere, lüzumlu göreceği harekete, münferiden ve diğer Taraflarla mutabakat halinde hemen tevessül etmek suretiyle tecavüze uğrayan Tarafa veya Taraflara yardım eylemesi hususunda mutabık kalmışlardır." denilerek bu husus vurgulanmaktadır.

3- Türkiye ile ABD arasında, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 2. ve 3. maddeleri çerçevesinde 29 Mart 1980 tarihinde imzalanan ve 1981 yılında yürürlüğe giren "Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" (SEİA), 19 Haziran 1951'de imzalanan ve ülkemizin 10 Mart 1954 tarihinde taraf olduğu "Kuzey Atlantik Anlaşması'na Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşme/NATO/SOFA" ile birlikte, bugün için ülkemizdeki Amerikan askeri varlığının tabi olduğu esasları belirleyen temel belge olmaya devam etmektedir. SEİA'nın beş yıllık yürürlük süresi 1985 yılında dolmuş ve 16 Mart 1987 yılında imzalanan "Ek Mektup" ile yürürlük süresi 18.12.1990 tarihine kadar uzatılmıştır. 1990 yılından bu yana ise, Anlaşma, 7. maddesi uyarınca fesih ihbarında bulunulmamak suretiyle, birer yıllık sürelerle uzamaktadır. SEİA, 1 ana metin ve 3 tamamlayıcı anlaşmadan oluşmaktadır.

Bu anlaşma ile ABD'nin Türkiye'ye güvenlik yardımında bulunması ile ortak savunma anlayışına dayanarak TSK tesislerini kullanması, karşılıklı mükellefiyetler haline getirilmiş, ayrıca savunma sanayi ve ekonomi alanlarında işbirliğine ilişkin esaslar saptanmıştır.

ABD'nin ülkemize yapmakta olduğu askeri ve ekonomik yardımlar SEİA ile ahdi bir temel

oturmıştır. Bu alanda başlıca hükümler, SEİA'nın II ve III, 1 Numaralı Tamamlayıcı Anlaşma ve 1987 tarihli Ek Mektup'ta yer almaktadır.

SEİA bağlamındaki savunma sanayi işbirliği çerçevesinde özellikle tank modernizasyonu ve uçak yenileştirme alanlarında ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte askeri ve ekonomik yardımların düzey ve kalitesi 1992 yılından itibaren giderek düşmüş 1997'de kesilmiştir. Oluşan dengesizliğin düzeltilmesini amacıyla SEİA'nın 1993 ve 1998 yıllarında ABD tarafıyla müzakereler başlatılmıştır. Görüşmelerde mutabakata varılamamıştır.

SEİA'nın temel istişare mekanizması olan ve Türk-Amerikan sivil askeri yetkililerin katılımıyla her yıl toplanan Yüksek Düzeyli Savunma Grubu (YDOSG) toplantılarında bu konu ABD tarafının dikkatine getirilmeye devam olunmaktadır.

4- SEİA'nın 5. maddesinin 1. fıkrası, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, ABD Hükümetinin belirli Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Tesisleri'nde müşterek savunma tedbirlerine katılmasına izin verir." hükmünü amirdir. Tesisler konusundaki 3 numaralı Tamamlayıcı Anlaşma çerçevesinde ABD Yönetimine müşterek savunma tedbirlerine katılma izni verilen TSK tesislerinin sayısı başlangıçta 12 iken, ABD tarafı bugün, yalnızca İncirlik'teki 10. Tanker Üssü tesisinden yararlanmaktadır. Söz konusu Tamamlayıcı Anlaşma'nın 3 Numaralı Ek'i "İncirlik Tesis Uygulama Anlaşması" başlığını taşımaktadır. İncirlik Tesisindeki faaliyetlere ait esas ve usuller söz konusu Ek'te düzenlenmektedir. Türk Komutası altındaki bu tesisteki tüm faaliyetler de, tabiatıyla, 10. Tanker Üs Komutanlığımızın bilgisi dahilinde icra edilmektedir. Öte yandan, Tesisler Konusunda 3 Numaralı Tamamlayıcı Anlaşma'nın 4. maddesinde belirtilen hususlar yakından takip edilmekte ve uygulamaya titizlikle devam edilmektedir.

5- "Adana Askeri Terminal Kontrol Sahası İçinde Hava Trafik Hizmetlerine Ait Usuller" SEİA dahilindeki İncirlik Uygulama Anlaşmasına ek olarak bulunmaktadır. Söz konusu ekte Adana Terminal Kontrol Sahasına (MTCA) ilişkin bir alan tanımının yapılması, uluslararası hava trafik kontrolü kuralları uyarınca bu bölge içerisine giren hava taşıtlarının emniyetli geçişi, iniş ve kalkışının sağlanabilmesine yöneliktir. MTCA'daki uçuşları yönlendiren İncirlik Kulesi ve İncirlik Yaklaşma Kontrolü ise Türk tesis komutanının sorumluluğu altındadır. ABD personeli, sadece ABD kuvvetleri için kiralanan sivil ABD uçakları dahil, ABD askeri uçaklarının kontrolünden sorumlu ve yetkilidir. ABD temsilcisi komutanın bu bölgenin güvenliğine ilişkin herhangi bir tedbir alması mümkün değildir.

6-SEİA'nın 5.Madde 4. fıkrası "Bu Anlaşmada öngörülen savunma işbirliğinin şumülü Kuzey Atlantik Adlaşmasından doğan yükümlülükler ile sınırlı olacaktır." hükmünü amirdir. Başka bir deyişle SEİA, müşterek savunma ilişkilerinin çerçevesini, NATO alanı ve yükümlülükleriyle sınırlı tutmaktadır.

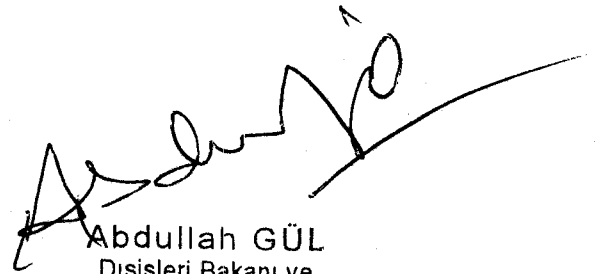
7- SEİA'nın 5.Madde 3. fıkrası uyarınca, bu anlaşmanın amaçları için Türkiye'de bulunan veya atanmış ABD kuvvet ve sivil unsurları ve bunların yakınları, kısaca NATO/SOFA olarak

da bilinen 19 Haziran 1951 tarihli “Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerin Statüsüne Dair Sözleşme”ye tabidir. Söz konusu yabancı unsurların yargılanma yetkileri meselesinin çerçevesini, ABD ile aramızda NATO/SOFA’nın uygulanmasına yönelik olarak 23 Haziran 1954 tarihli Anlaşma, bu Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin 16 Temmuz 1956 tarihli Anlaşma ve 24 Eylül 1968 tarihli Resmi Vazife Sırasında işlenen Suçlarla İlgili Anlaşma belirlemiştir.

1954 tarihli anlaşmaya göre “gönderen devletin askeri makamları, mevzuatlarının kendilerine bahsettiği cezai ve inzibati kaza yetkilerini, kendi askeri kanunlarına tabi bütün şahıslar hakkında kabul eden devletin ülkesinde kullanmak hakkını haizdir”. Kabul eden devlet ise “...kabul eden devlet ülkesinde işlenen ve bu devletin kanunlarına göre cezayı mültezim olan suçlar dolayısıyla bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile yakınları üzerinde kaza yetkisini haiz olacaktır.” Dolayısıyla, eylemler hangi ülkenin yasalarına göre suç ise o ülke yargılama yetkisini haiz bulunmaktadır. Gönderen ve kabul eden devlet tarafından da suç olarak nitelendirilen bir eylemin varlığı halinde ise, söz konusu suçun resmi bir görevin ifası sırasında işlenip işlenmediği önem taşımaktadır. Bu çerçevede, suç, resmi bir görevin ifası sırasında işlenmiş ise, yargılama yetkisi gönderen devlete aittir. Sanığın suçu işlediği sırada resmi görevli olup olmadığının tespitine ilişkin süreç 24 Eylül 1968 tarihli Anlaşmada belirlenmiştir.

8-Yukarıda da arzedildiği üzere, İncirlik Üssü, Kuzey Atlantik Andlaşması’nın II. ve III. Maddelerine uygun olarak, Türkiye ile ABD’nin üzerinde mutabık kaldıkları SEİA çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bu üssün görev yönergesi, Türkiye’nin NATO ittifakı çerçevesindeki yükümlülükleriyle de yakından ilgilidir.

9- Ülkemizde yabancı asker bulundurma ve bu bağlamda askeri tesisleri kullandırmaya ilişkin hukuki zemini, Anayasamızın 92. maddesi gereği, TBMM’nin aldığı kararlar teşkil etmektedir. Bu itibarla, askeri üslerimizin TBMM’nin bilgisi ve iradesi dışında kullandırılması söz konusu değildir. ABD tarafıyla ahiren varılan mutabakatın çerçevesini de TBMM’nin 6 Şubat 2003 tarihinde almış olduğu karar belirlemektedir.

Abdullah GÜL
Dışişleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

1- Malumları olduğu üzere, Irak'ta 14 Temmuz 1958 tarihinde meydana gelen askeri ihtilal bağlamında Bağdat Paketi'nin (CENTO) durumunu ele almak için Irak hariç Pakt üyeleri ile ABD'nin Dışişleri Bakanları, 28-29 Temmuz 1958 tarihinde Londra'da bir toplantı düzenlemişlerdir. Bu toplantı neticesinde yayınlanan ortak deklarasyonun 4'üncü maddesi Pakt üyeleri ile ABD arasında güvenlik ve savunma amaçlı özel anlaşmalar imzalanabilmesini öngörmekteydi. Nitekim, bu hüküm tahtında, ABD ile Ankara'da 5 Mart 1959 tarihinde bir güvenlik ve savunma işbirliği anlaşması akdedilmiştir. Anılan anlaşma 9 Mayıs 1960 günü TBMM tarafından onaylanmıştır. Anlaşmanın 6'ncı maddesinde "Bu Anlaşma imza tarihinden itibaren mer'iyete girecek ve iki Hükümetten birinin diğerine, Anlaşmaya son vermek hususundaki niyetini bildiren yazılı ihbarın alınmasından itibaren bir yıl daha mer'iyette kalacaktır." hükmü yer almaktadır. Bilindiği gibi Türkiye, bu anlaşmaya vücut veren ve giriş kısmında atıfta bulunulan CENTO'dan 16 Mart 1979 tarihinde ayrılmıştır.

Esasen, Türkiye ile ABD'nin NATO bağlamındaki ittifakı, ülkelerin birbirlerine karşı savunma yükümlülükleri getiren bir düzenlemedir. 4 Nisan 1949 tarihinde imza edilen ve Türkiye'nin de 18 Şubat 1952 tarihinde katıldığı, NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5'inci maddesinde "Taraflar, içlerinden birine veya birkaçına karşı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da vaki olacak silahlı bir tecavüzün bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz addedilmesi ve binnetice Taraflardan her birinin, böyle bir tecavüzün vukuu halinde, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51'inci maddesiyle tanınan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği yeniden tesisi ve temin için, silahlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere, lüzumlu göreceği harekete, münferiden ve diğer Taraflarla mutabakat halinde hemen tevessül etmek suretiyle tecavüze uğrayan Tarafa veya Taraflara yardım eylemesi hususunda mutabık kalmışlardır." denilerek bu husus vurgulanmaktadır.

3- Türkiye ile ABD arasında, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 2. ve 3. maddeleri çerçevesinde 29 Mart 1980 tarihinde imzalanan ve 1981 yılında yürürlüğe giren "Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" (SEİA), 19 Haziran 1951'de imzalanan ve ülkemizin 10 Mart 1954 tarihinde taraf olduğu "Kuzey Atlantik Anlaşması'na Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşme/NATO/SOFA" ile birlikte, bugün için ülkemizdeki Amerikan askeri varlığının tabi olduğu esasları belirleyen temel belge olmaya devam etmektedir. SEİA'nın beş yıllık yürürlük süresi 1985 yılında dolmuş ve 16 Mart 1987 yılında imzalanan "Ek Mektup" ile yürürlük süresi 18.12.1990 tarihine kadar uzatılmıştır. 1990 yılından bu yana ise, Anlaşma, 7. maddesi uyarınca fesih ihbarında bulunulmamak suretiyle, birer yıllık sürelerle uzamaktadır. SEİA, 1 ana metin ve 3 tamamlayıcı anlaşmadan oluşmaktadır.

Bu anlaşma ile ABD'nin Türkiye'ye güvenlik yardımında bulunması ile ortak savunma anlayışına dayanarak TSK tesislerini kullanması, karşılıklı mükellefiyetler haline getirilmiş, ayrıca savunma sanayi ve ekonomi alanlarında işbirliğine ilişkin esaslar saptanmıştır.

ABD'nin ülkemize yapmakta olduğu askeri ve ekonomik yardımlar SEİA ile ahdi bir temel

7/650
oturmıştır. Bu alanda başlıca hükümler, SEİA'nın II ve III, 1 Numaralı Tamamlayıcı Anlaşma ve 1987 tarihli Ek Mektup'ta yer almaktadır.

SEİA bağlamındaki savunma sanayi işbirliği çerçevesinde özellikle tank modernizasyonu ve uçak yenileştirme alanlarında ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte askeri ve ekonomik yardımların düzey ve kalitesi 1992 yılından itibaren giderek düşmüş 1997'de kesilmiştir. Oluşan dengesizliğin düzeltilmesini amacıyla SEİA'nın 1993 ve 1998 yıllarında ABD tarafıyla müzakereler başlatılmıştır. Görüşmelerde mutabakata varılamamıştır.

SEİA'nın temel istişare mekanizması olan ve Türk-Amerikan sivil askeri yetkililerin katılımıyla her yıl toplanan Yüksek Düzeyli Savunma Grubu (YDOSG) toplantılarında bu konu ABD tarafının dikkatine getirilmeye devam olunmaktadır.

4- SEİA'nın 5. maddesinin 1. fıkrası, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, ABD Hükümetinin belirli Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Tesisleri'nde müşterek savunma tedbirlerine katılmasına izin verir." hükmünü amirdir. Tesisler konusundaki 3 numaralı Tamamlayıcı Anlaşma çerçevesinde ABD Yönetimine müşterek savunma tedbirlerine katılma izni verilen TSK tesislerinin sayısı başlangıçta 12 iken, ABD tarafı bugün, yalnızca İncirlik'teki 10. Tanker Üssü tesisinden yararlanmaktadır. Söz konusu Tamamlayıcı Anlaşma'nın 3 Numaralı Ek'i "İncirlik Tesis Uygulama Anlaşması" başlığını taşımaktadır. İncirlik Tesisindeki faaliyetlere ait esas ve usuller söz konusu Ek'te düzenlenmektedir. Türk Komutası altındaki bu tesisteki tüm faaliyetler de, tabiatıyla, 10. Tanker Üs Komutanlığımızın bilgisi dahilinde icra edilmektedir. Öte yandan, Tesisler Konusunda 3 Numaralı Tamamlayıcı Anlaşma'nın 4. maddesinde belirtilen hususlar yakından takip edilmekte ve uygulamaya titizlikle devam edilmektedir.

5- "Adana Askeri Terminal Kontrol Sahası İçinde Hava Trafik Hizmetlerine Ait Usuller" SEİA dahilindeki İncirlik Uygulama Anlaşmasına ek olarak bulunmaktadır. Söz konusu ekte Adana Terminal Kontrol Sahasına (MTCA) ilişkin bir alan tanımının yapılması, uluslararası hava trafik kontrolü kuralları uyarınca bu bölge içerisine giren hava taşıtlarının emniyetli geçişi, iniş ve kalkışının sağlanabilmesine yöneliktir. MTCA'daki uçuşları yönlendiren İncirlik Kulesi ve İncirlik Yaklaşma Kontrolü ise Türk tesis komutanının sorumluluğu altındadır. ABD personeli, sadece ABD kuvvetleri için kiralanan sivil ABD uçakları dahil, ABD askeri uçaklarının kontrolünden sorumlu ve yetkilidir. ABD temsilcisi komutanın bu bölgenin güvenliğine ilişkin herhangi bir tedbir alması mümkün değildir.

6- SEİA'nın 5. Madde 4. fıkrası "Bu Anlaşmada öngörülen savunma işbirliğinin şumülü Kuzey Atlantik Adlaşmasından doğan yükümlülükler ile sınırlı olacaktır." hükmünü amirdir. Başka bir deyişle SEİA, müşterek savunma ilişkilerinin çerçevesini, NATO alanı ve yükümlülükleriyle sınırlı tutmaktadır.

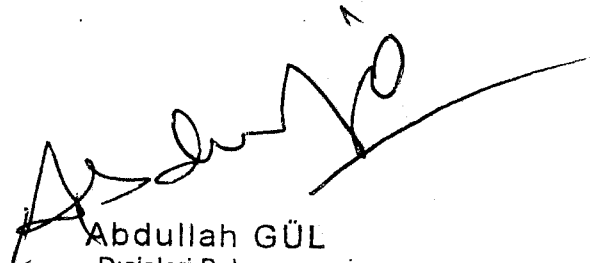
7- SEİA'nın 5. Madde 3. fıkrası uyarınca, bu anlaşmanın amaçları için Türkiye'de bulunan veya atanmış ABD kuvvet ve sivil unsurları ve bunların yakınları, kısaca NATO/SOFA olarak

da bilinen 19 Haziran 1951 tarihli “Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerin Statüsüne Dair Sözleşme”ye tabidir. Söz konusu yabancı unsurların yargılanma yetkileri meselesinin çerçevesini, ABD ile aramızda NATO/SOFA’nın uygulanmasına yönelik olarak 23 Haziran 1954 tarihli Anlaşma, bu Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin 16 Temmuz 1956 tarihli Anlaşma ve 24 Eylül 1968 tarihli Resmi Vazife Sırasında işlenen Suçlarla İlgili Anlaşma belirlemiştir.

1954 tarihli anlaşmaya göre “gönderen devletin askeri makamları, mevzuatlarının kendilerine bahsettiği cezai ve inzibati kaza yetkilerini, kendi askeri kanunlarına tabi bütün şahıslar hakkında kabul eden devletin ülkesinde kullanmak hakkını haizdir”. Kabul eden devlet ise “...kabul eden devlet ülkesinde işlenen ve bu devletin kanunlarına göre cezayı mültezim olan suçlar dolayısıyla bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile yakınları üzerinde kaza yetkisini haiz olacaktır.” Dolayısıyla, eylemler hangi ülkenin yasalarına göre suç ise o ülke yargılama yetkisini haiz bulunmaktadır. Gönderen ve kabul eden devlet tarafından da suç olarak nitelendirilen bir eylemin varlığı halinde ise, söz konusu suçun resmi bir görevin ifası sırasında işlenip işlenmediği önem taşımaktadır. Bu çerçevede, suç, resmi bir görevin ifası sırasında işlenmiş ise, yargılama yetkisi gönderen devlete aittir. Sanığın suçu işlediği sırada resmi görevli olup olmadığının tespitine ilişkin süreç 24 Eylül 1968 tarihli Anlaşmada belirlenmiştir.

8-Yukarıda da arzedildiği üzere, İncirlik Üssü, Kuzey Atlantik Andlaşması’nın II. ve III. Maddelerine uygun olarak, Türkiye ile ABD’nin üzerinde mutabık kaldıkları SEİA çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bu üssün görev yönergesi, Türkiye’nin NATO ittifakı çerçevesindeki yükümlülükleriyle de yakından ilgilidir.

9- Ülkemizde yabancı asker bulundurma ve bu bağlamda askeri tesisleri kullandırmaya ilişkin hukuki zemini, Anayasamızın 92. maddesi gereği, TBMM’nin aldığı kararlar teşkil etmektedir. Bu itibarla, askeri üslerimizin TBMM’nin bilgisi ve iradesi dışında kullandırılması söz konusu değildir. ABD tarafıyla ahiren varılan mutabakatın çerçevesini de TBMM’nin 6 Şubat 2003 tarihinde almış olduğu karar belirlemektedir.

Abdullah GÜL
Dışişleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı